

T.B.M.M.
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ
Grup Başkanlığı

Sayı : 274
Tarih : 12.12.2015

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye’de son aylarda sıkça başvurulana sokağa çıkma yasakları ile askeri güvenlik bölgeleri ilanı kararlarının Anayasaya ve Türkiye’nin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmelerine uygunluğunun araştırılması, bu kararları veren ve uygulayan idari mercilerin ortaya çıkarılması ve vatandaşların gördüğü maddi ve manevi zararlar ile yaşanan hakkı ihlallerinin tespit edilerek alınacak tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa’nın 98’inci İç Tüzüğü’nün 104’üncü ve 105’inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılması için gereğini arz ve teklif ederiz.

Lezgin BOTAN
HDP Van Milletvekili

GEREKÇE ÖZETİ

Kürt sorununun demokratik ve barışçıl yollardan çözümü için 2013 yılında başlatılan ve 28 Şubat 2015 tarihinde kamuoyunda Dolmabahçe Mutabakatı diye bilinen mutabakatla demokratik ve barışçıl çözümün yasal ve siyasal adımlarının atılması seçimler gerekçe gösterilerek durdurulmuştur.

İlk olarak Çözüm Süreci’nin ve Dolmabahçe Mutabakatı’nın önemli aktörlerinden birisi olan Abdullah ÖCALAN ile 5 Nisan 2015 tarihi itibarıyla heyetlerin görüşmelerine izin verilmemiştir.

Ardından 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde ortaya çıkan halk iradesinin sindirilememesi ve mevcut hükümetin tek başına iktidar olanaklarını kaybetmesinin faturası adeta çözüm sürecine kesilmiş ve önce sürecin durduğı ifade edilmiş sonra da çözüm sürecinin dondurulduğı ve buzdolabına kaldırıldığı yetkililer tarafından açıklanmıştır.

20 Temmuz 2015 tarihinde Suruç’ta tamamı sivil ve öğrenci olan 200 kişilik gruba yönelik geliştirilen bombalı saldırı ve sonrasında gelişen şiddet olayları sonucunda; Kürt

Sorunun çözümünde şiddetin esas alındığı 90'lı yıllara geri dönmeyeceğiz söylemine rağmen pratikte 90'lı yıllar ile sıkıyönetim olağanüstü hal yönetimini aratmayan uygulamalar ve artan şiddet olaylarıyla toplumsal barış ve bir arada yaşama olanakları yok edilmiş ve yok edilmeye devam etmektedir.

22 ilde 231 bölge askeri güvenlik bölgesi ilan edilmiş ve her geçen gün yeni yerler eklenerek adeta bölgedeki tüm kırsal alanlar vatandaşların giriş-çıkışlarına ve bölge insanının tek geçim kapısı olan tarım ve hayvancılık faaliyetlerine kapatılmış durumdadır.

Öte yandan 16 Ağustos 2015 tarihinden 11 Aralık 2015 tarihine kadar 7 ilde, 2014 nüfus sayımına göre toplam 1.299.061 kişinin yaşadığı 17 ilçede toplam 52 kez süresiz ve gün boyu sokağa çıkma yasakları ilan edilmiş ve bunlardan en uzununu 14 gün boyunca sürmüştür.

İnsan Hakları Derneğinin 2015 yılı verilerine göre bu dönemde çatışmalar nedeniyle 171'i asker, polis, korucu, 195'i militan, 157'si sivil (45 çocuk) olmak üzere toplam 523 kişi yaşamını yitirmiş, 338'i güvenlik gücü, 145'i militan, 70 sivil olmak üzere toplam 553 kişi de yaralanmıştır.

Operasyonların sürdürüldüğü kent ve kırsal yerleşim yerlerinde başta yurttaşların konutları olmak üzere; işyerleri, araçlar, kentlerin elektrik ve su şebekeleri olmak üzere; yerleşik yaşamın zorunlu kıldığı tüm hizmetler askıya alınmıştır. Sağlık kuruluşlarına ve bir bütün olarak kamu hizmetlerine vatandaşların erişimi de bu kararlarla yasak sürecince engellenmiştir.

Çatışmaların başladığı günden bu güne kadar yurttaşların yaşamış olduğu, can ve mal kayıplarıyla ilgili bu güne kadar başlatılmış ne adli ne de idari bir soruşturmanın olmaması da geçmiş yıllardan süregelen cezasızlık politikasının devam edeceği kaygısını arttırmaktadır.

Bu kadar ağır hak ihlallerine yol açan sokağa çıkma yasağı kararları da hukuki ve yasal dayanaktan yoksundur.

Yasakların dayandırıldığı 5442 sayılı kanun sokağa çıkma yasağı yetkisini açık olarak düzenlememiştir. Bu kararların ısrarla 5442 sayılı kanuna dayandırılması Anayasa ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin açık bir ihlalidir.

Bu kadar ağır hak ihlallerinin yaşanmasına ve hukuk devleti ilkesinin yok sayılarak yürürlüğe konulan bu kararların hukuksal dayanakları ve yol açmış olduğu hak ihlallerinin araştırılarak kararları veren mercilerin açığa çıkarılması; vatandaşların mağduriyetlerinin tespit edilerek alınacak tedbirlerin belirlenmesi için meclis araştırması açılması gerekmektedir.

GENEL GEREKÇE

Kürt sorununun demokratik ve barışçıl yollardan çözümü için 2013 yılında başlatılan ve 28 Şubat 2015 tarihinde kamuoyunda Dolmabahçe Mutabakatı diye bilinen mutabakatla demokratik ve barışçıl çözümün yasal ve siyasal adımlarının atılması seçimler gerekçe gösterilerek durdurulmuştur.

Önce çözüm sürecinin ve Dolmabahçe Mutabakatı'nın önemli aktörlerinden birisi olan Abdullah ÖCALAN ile 5 Nisan 2015 tarihi itibarıyla heyetlerin görüşmelerine izinler verilmemiştir.

Ardından 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde ortaya çıkan halk iradesinin sindirilememesi ve mevcut hükümetin tek başına iktidar olanaklarını kaybetmesinin faturası adeta çözüm sürecine kesilmiş ve önce sürecin durduğu ifade edilmiş sonra da çözüm sürecinin dondurulduğu ve buzdolabına kaldırıldığı yetkililer tarafından açıklanmıştır.

20 Temmuz 2015 tarihinde Suruç'ta tamamı sivil ve öğrenci olan 200 kişilik gruba yönelik geliştirilen bombalı saldırı ve sonrasında gelişen şiddet olayları sonucunda; Kürt Sorunun çözümünde şiddetin esas alındığı 90'lı yıllara geri dönmeyeceğiz söylemine rağmen pratikte 90'lı yıllar ile sıkıyönetim ve olağanüstü hal yönetimini aratmayan uygulamalar ve artan şiddet olaylarıyla toplumsal barış ve bir arada yaşama olanakları yok edilmeye devam edilmektedir.

22 ilde 231 bölge askeri güvenlik bölgesi ilan edilmiş ve her geçen gün yeni yerler eklenerek adeta bölgedeki tüm kırsal alanlar vatandaşların giriş-çıkışlarına ve bölge insanının tek geçim kapısı olan tarım ve hayvancılık faaliyetlerine kapatılmış durumdadır.

Öte yandan 16 Ağustos 2015 tarihinden 11 Aralık 2015 tarihine kadar 7 ilde, 2014 nüfus sayımına göre toplam 1.299.061 kişinin yaşadığı 17 ilçede toplam 52 kez süresiz ve gün boyu sokağa çıkma yasakları ilan edilmiş ve bunlardan en uzununu 14 gün boyunca sürmüştür.

İnsan Hakları Derneğinin 2015 yılı verilerine göre bu dönemde çatışmalar nedeniyle 171'i asker, polis, korucu,, 195'i militan, 157'si sivil(45 çocuk) olmak üzere toplam 523 kişi yaşamını yitirmiş, 338'i güvenlik gücü, 145'i militan, 70 sivil olmak üzere toplam 553 kişi de yaralanmıştır.

Operasyonların sürdürüldüğü kent ve kırsal yerleşim yerlerinde başta yurttaşların konutları olmak üzere; işyerleri, araçlar, kentlerin elektrik ve su şebekeleri olmak üzere; yerleşik yaşamın zorunlu kıldığı tüm hizmetler askıya alınmıştır. Sağlık kuruluşlarına ve bir bütün olarak kamu hizmetlerine vatandaşların erişimi de bu kararlarla yasak sürecince engellenmiştir.

Çatışmaların başladığı günden bu güne kadar yurttaşların yaşamış olduğu, can ve mal kayıplarıyla ilgili bu güne kadar başlatılmış ne adli ne de idari bir soruşturmanın olmaması da geçmiş yıllardan süregelen cezasızlık politikasının devam edeceği kaygısını arttırmaktadır.

Bu kadar ağır hak ihlallerine yol açan sokağa çıkma yasağı kararları da hukuki ve yasal dayanaktan yoksundur.

Yasakların dayandırıldığı 5442 sayılı kanun sokağa çıkma yasağı yetkisini açık olarak düzenlememiştir. Bu kararların ısrarla 5442 sayılı kanuna dayandırılması Anayasa ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin açık bir ihlalidir.

Valiliklerin ikinci bir emre kadar sokağa çıkma yasağı ilan ederken dayandıkları hüküm 1924 Anayasası'nın yürürlükte olduğu 1949 yılında çıkarılan 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11/c maddesidir. Bu hükme göre, il sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi valinin ödev ve görevlerindendir. Bunları sağlamak için vali gereken karar ve tedbirleri alır.

Sokağa çıkma yasağı Anayasanın "*Yerleşme ve Seyahat Hürriyeti*" başlıklı 23. maddesinde düzenlenen hakla ilgili bir yasaktır. Anayasanın 23. maddesi "*Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir... Seyahat hürriyeti, suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir*" hükmünü getirmiştir.

Valilerin sokağa çıkma yasağını dayandırdıkları İl İdaresi Kanunu'nun 11/c maddesi Valilere sokağa çıkma yetkisini içeren açık bir yetki vermemekle birlikte kanun maddesi hangi yetkiyi içerdiği belli olmayan muğlak ifadelerden oluşmaktadır. Anayasanın 13. maddesi temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasının ancak kanunla olabileceğini belirtmiştir. İl İdaresi Kanunu'nda ise sokağa çıkma yasağı ilan etme yetkisi düzenlenmemiştir.

Bu durum Valilerin İl İdaresi Kanunu'nun 11/c maddesine dayanarak sokağa çıkma yasağı ilan etmesinin ilk bakışta Anayasanın 13. maddesine aykırı olduğunu göstermektedir. Yine kanunda yer almayan bir yetkinin kullanılması Anayasanın 7. maddesindeki "*Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez*" hükmüne de aykırıdır. Zira sokağa çıkma yasağı yetkisi kanunda açıkça yer alması gereken bir yetki olup yorum yoluyla bu yetkinin çıkarılmasının yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesine de aykırı olduğu açıktır. Yorum yoluyla hakların sınırlandırılması veya durdurulması kabul edilirse Anayasanın 6. maddesinde düzenlenen "... *Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz*" hükmüne de aykırılık sonucu doğacaktır.

Sokağa çıkma yasaklarının seyahat özgürlüğünün kullanılmasını durduran, yurттаşı ev hapsine mahkûm eden bir yasak olduğu ve bu yönüyle Anayasa'nın "*Temel Hak ve Hürriyetlerin Durdurulması*" başlıklı 15. Maddesinde ifade edilen şekil ve şartlar yerine getirilmeden uygulanması mümkün olmayan bir durumdur.

Anayasanın 15. maddesi temel hak ve özgürlüklerin durdurulmasındaki rejimi göstermiştir. Buna göre; savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir...

Anayasanın 15. maddesinde sayılan temel hak ve özgürlüklerin durdurulması yetkisi doğuran haller savaş, seferberlik, sıkıyönetim ve olağanüstü haldir. 2941 Sayılı Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu, 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanunu ve 2935 Sayılı Olağanüstü Hal Kanunu temel hak ve özgürlüklerin durdurulması yetkisi tanımaktadır.

2941 Sayılı Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu açıkça sokağa çıkma yasağını düzenlememiştir.

Sokağa çıkma yasağı yetkisi 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanunu'nda sıkıyönetim komutanına tanınan bir yetkidir. Yasanın 3/1 hükmüne göre sıkıyönetim komutanı; sokağa çıkmayı kayıtlamak ve yasaklamak ve gerektiğinde sivil savunma tedbirlerinin tümünü veya bir kısmını aldirmek yetkisine sahiptir.

Sokağa çıkma yasağı yetkisi 2935 Sayılı Olağanüstü Hal Kanunu'nda ise olağanüstü hal bir ili kapsıyorsa il valisine, birden çok ili kapsıyorsa bölge valisine tanınan bir yetkidir. Kanunun 11/a maddesine göre olağanüstü hal valisi, sokağa çıkmayı sınırlamak veya yasaklamak yetkilerine sahiptir.

5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu'nun çıkarılmasından sonraki dönemde Türkiye Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (AİHS), Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'ne (BM MSHS) ve temel hak ve özgürlükleri içeren birçok insan hakları belgesine taraf olmuştur. Bu sözleşmelerde de hakların sınırlandırılması ve durdurulması rejimi ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir. Bunlardan AİHS m. 15 hükmü taraf devletlere olağanüstü hallerde yükümlülükleri askıya alma yetkisi tanımıştır. Olağanüstü hal ilanı gerektiren sokağa çıkma yasakları, hakların durdurulması veya askıya alınması rejimlerinde Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ni bilgilendirmek yükümlülüğünü içeren AİHS'in 15. maddesinin de dolaylı ihlali sonucunu doğurmaktadır.

Her şiddet hareketinde olağanüstü hal veya sıkıyönetim ilan edilmesinin yurttaşların diğer temel hak ve özgürlüklerine de halel getireceği açıktır. AİHS'in "Hakları Kötüye Kullanma Yasağı" başlıklı 17. maddesi bu nedenlerle taraf devletlere "Bu sözleşme hükümlerinden hiçbirini, bir devlete, topluluğa veya kişiye, sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerin yok edilmesine veya burada öngörüldüğünden daha geniş ölçüde sınırlandırmaya yönelik bir faaliyete girişme ya da eylemde bulunma hakkını verir anlamında yorumlanamaz" yükümlülüğü getirmektedir. Yine AİHS'in "Hakları Sınırlama Ölçülerinin Kullanılma Sınırı" başlıklı 18. maddesi de taraf devletlere "Bu sözleşmenin hükümleri gereğince, sözü edilen hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamalar ancak öngörülen amaçlar için uygulanabilir" yükümlülüğü getirmektedir.

Bu nedenle sokağa çıkma yasağı yurttaşların can ve mal güvenliği açısından mutlak gerekli ise Anayasa ve Uluslararası sözleşmelerde ifade edilen şekil ve şartlar çerçevesinde gerekli düzenlemeler yapılmak suretiyle yasal bir yetkiye dönüştürülebilir. Olağan dönemlerde olağanüstü hal ve sıkıyönetim rejimlerinin kullanabileceği yetkilerin kullanılması hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmayan bir durumdur.

Türkiye’de son aylarda sıkça başvurulana sokağa çıkma yasakları ile askeri güvenlik bölgeleri ilanı kararlarının Anayasaya ve Türkiye’nin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmelerine uygunluğunun araştırılması, bu kararları veren ve uygulayan idari mercilerin ortaya çıkarılması ve vatandaşların gördüğü maddi ve manevi zararlar ile yaşanan hakkı ihlallerinin tespit edilerek alınacak tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Meclis Araştırması açılmasını teklif ediyoruz.

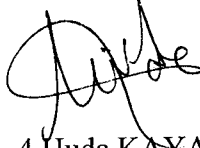
1. İdris Baluken
HDP Diyarbakır Milletvekili

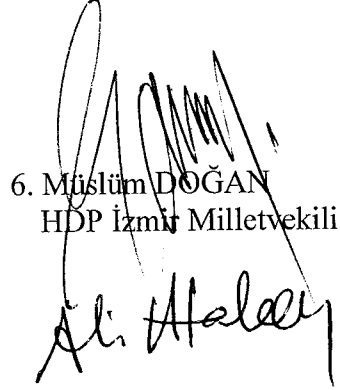
2. Filiz KERESTECİOĞLU
HDP İstanbul Milletvekili

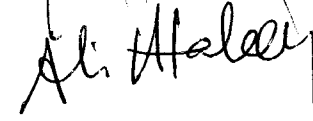
3. Garo PAYLAN
HDP İstanbul Milletvekili

4. Huda KAYA
HDP İstanbul Milletvekili

6. Müslüm DOĞAN
HDP İzmir Milletvekili

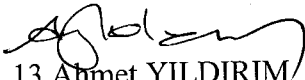
8. Ali ATALAN
HDP Mardin Milletvekili

9. Erol DORA
HDP Mardin Milletvekili

11. Mithat SANCAR
HDP Mardin Milletvekili

13. Ahmet YILDIRIM
HDP Muş Milletvekili

14. Burcu ÇELİK ÖZKAN
HDP Muş Milletvekili

15. Besime KONCA
HDP Siirt Milletvekili

16. Kadri YILDIRIM
HDP Siirt Milletvekili

17.Aycan İRMEZ
HDP Şırnak Milletvekili

18.Faysal SARIYILDIZ
HDP Şırnak Milletvekili

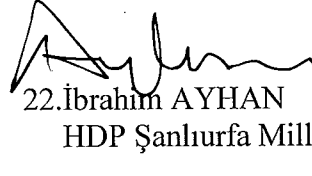
19. Ferhat ENCU
HDP Şırnak Milletvekili

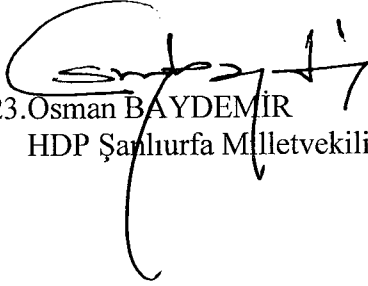
20.Leyla BİRLİK
HDP Şırnak Milletvekili

21.Dilek ÖCALAN
HDP Şanlıurfa Milletvekili

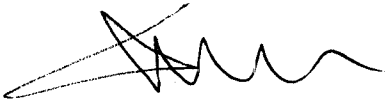
22.İbrahim AYHAN
HDP Şanlıurfa Milletvekili

23.Osman BAYDEMİR
HDP Şanlıurfa Milletvekili

24.Alican ÖNLÜ
HDP Tunceli Milletvekili

27.Nadir YILDIRIM
HDP Van Milletvekili

28.Tuğba HEZER ÖZTÜRK
HDP Van Milletvekili